

INARIN KALASTUSALUEEN KÄYTTÖ- JA HOITOSUUNNITELMA

**INARIN KALASTUSALUE
2007**

www.inarinkalastusalue.fi

SISÄLLYS

A. PERUSOSA	3
1. Johdanto	3
2. Kalastusalueen vesistöt	3
2.1 Paatsjoen vesistöalue.....	4
2.2 Näätämojoen vesistöalue.....	4
2.3 Tenojoen vesistöalue.....	5
2.4 Tuulomajoen vesistöalue.....	5
2.5 Uutuanjoen vesistöalue	5
3. Veden laatu	5
3.1 Inarijärvi.....	5
3.2 SivuveDET.....	6
4. Kalalajisto	6
5. Kalavesien tuottokyky.....	7
5.1 Kalantuotantoon vaikuttavia tekijöitä	7
5.2 Inarin järvien kalantuotanto	7
6. Kalastus.....	8
6.1. Kalastusoikeus	8
6.2. Ammattikalastus.....	9
6.3. Kotitarve- ja virkistyskalastus.....	10
6.4. Ulkopaikkakuntalaisten kalastus.....	10
6.5. Saaliit ja vesien kalantuotanto.....	11
7. Kalavesien hoito.....	11
7.1. Istutukset	11
7.2. Kalastuksen säätely	12
B. SUUNNITELMAOSA	13
8. Kalavesien käytön ja hoidon yleiset tavoitteet ja keinot.....	13
8.1. Tavoitteet	13
8.2. Keinot.....	13
9. Kalavesien eri käyttömuodot	15
10. Inarin kalastusalueen tärkeimpien kalalajien käyttö ja hoito	16
10.1. Kalastuksen säätelyyn ja istutuksiin vaikuttavat säännöt ja sopimukset	16
10.2. Siika	16
10.3. Järvitaimen	18
10.4. Rautu	20
10.5. Harjus.....	21
10.6. Muikku	22
10.7. Lohi	23
10.8. Ahven.....	23
10.9. Hauki.....	23
11. Kalastussääntö.....	24
12. Kalastuksen valvonta	24
13. Kalastusalueen toiminnan rahoitus	25
14. Seuranta.....	25
15. Kirjallisuus	26

LIITTEET: Inarin kalastusalueen ohjesääntö
Kalastusalueen toimintapiirin kartta

A. PERUSOSA

1. Johdanto

Vuonna 1983 uusittu kalastuslaki tuli kolmessa pohjoisimmassa kunnassa voimaan vuonna 1998. Lain nojalla perustettiin Inarin kalastusalue 22.2. 2000 (ohjesääntö liitteenä). Lain 79 § määrää kalastusalueen ottamaan käyttöön aluettaan koskevan käyttö- ja hoitosuunnitelman, joka sisältää selvityksen kalastusalueen kalakantojen tilasta sekä kalavesien hoitoa ja kalastuksen järjestämistä koskevat yleiset suuntaviivat. Inarin kalastusalueen ensimmäinen käyttö- ja hoitosuunnitelma valmistui vuonna 2002.

Elokuussa 2005 kalastusalueen hallitus teki päätöksen käyttö- ja hoitosuunnitelman päivittämisestä niin, että uusi suunnitelma saadaan voimaan keväällä 2007. Kalastusalueen kokous on hyväksynyt tämän suunnitelman 20.5 2007.

Suunnitelmasta on pyydetty lausunnot kalastusalueen osakaskunnilta ja yhteisöjäseniltä, Lapin TE-keskuksen kalatalousyksiköltä ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselta. Suunnitelman lopullisesta muodosta vastaa Inarin kalastusalue.

Käyttö- ja hoitosuunnitelma jakautuu kahteen osaan. Perusosassa esitellään kalastusalueen vesistöt ja kerrotaan nykyisestä kalastuksesta ja kalavesien hoidosta. Suunnitelmaosassa käsitellään Inarin kalastusalueen kalakantojen hoidon ja käytön tavoitteita, periaatteita ja keinoja. Tekstin on laatinut FL Markku Ahonen kalastusalueen ohjauksessa. Luettavuuden parantamiseksi tekstissä ei ole kirjallisuusviitteitä. Luettelo käytetyistä lähteistä on esitetty suunnitelman lopussa.

2. Kalastusalueen vesistöt

Kalastusalue käsittää Inarin kunnan, jossa vuoden 2006 elokuun lopussa oli 6 985 asukasta. Kartta kalastusalueesta on liitteenä. Alueen pinta-ala on 17 231 km², josta vettä on 2 148 km² eli 12,5 %. Vesipinta-alasta valtio omistaa n. 92 %. Näitä vesiä hallinnoi Metsähallitus lukuun ottamatta Inarijärven Kasari- ja Vasikkaselille erotettua valtion omistamaa ja kalastusalueen hallinnoimaa 240 km² yleisvesialuetta (kartta liitteenä). Kutakin kolmea pohjoista kuntaa varten asetetaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan neuvottelukunta käsittelemään valtiolle kuuluvien vesien kalatalouskysymyksiä. Metsähallituksen tulee pyytää neuvottelukunnalta vuosittain lausunto kalastuksen järjestämisestä ja kalastuslupien myöntämisessä noudatettavista periaatteista. Viranomaisen ei voi poiketa annetuista lausunnoista ilman erityistä syytä.

Loput n. 8 % (n.172 km²) vesialueesta jakautuu erilaisten yhteisöjen ja yksityisten kesken. Kalastusalueeseen kuuluu 19 vesialuetta omistavaa yhteisöjäsentä.

Pääosa vesistä kuuluu viiteen Pohjoiseen Jäämereen laskevaan vesistöalueeseen: Paatsjoen, Näätämon, Tenojoen, Tuulomajoen ja Uutuanjoen (Munkelvan) vesistöalueet. Lisäksi pitäjän koilliskulmassa on pieni osa Sandneselvan vesistöalueen latvoja.

Suurimmat järvet ovat Inarijärvi (1 043 km²), Muddusjärvi (48,7 km²) ja Nitsijärvi (41,1 km²). Järvien lukumäärä on suuri: pelkästään Paatsjoen vesistöalueella on 20 120 yli viiden aarin kokoista järveä ja lampea. Yli 5 ha kokoisia järviä on kunnassa 2 443 kpl. Ne jakautuvat vesistöalueittain seuraavasti:

	kpl	%	ha	%
Paatsjoen vesistö	1727	70,7	176 524	86,7
Näätämöjoen ves.	539	22,1	22 314	11,0
Uutuanjoen ves.	89	3,6	2 663	1,3
Tuulomajoen ves.	69	2,8	1 806	0,9
Tenojoen vesistö	<u>19</u>	<u>0,8</u>	<u>223</u>	<u>0,1</u>
yhteensä	2443	100,0	203 530	100,0

2.1 Paatsjoen vesistöalue

Paatsjoen vesistöalue ulottuu Suomen, Norjan ja Venäjän alueille. Valtaosa vesistöstä, 14 512 km² (79 %) sijaitsee Suomen puolella ja kattaa valtaosan Inarin kalastusalueesta. Vesistön keskusjärvi Inarijärvi on Suomen kolmanneksi suurin ollen vesipinta-alaltaan 1 043 km². Inarijärvi saa pääosan vesistään lännestä laskevan Juutuanjoen ja lounaasta laskevan Ivalojoen valuma-alueilta. Laskujoki Paatsjoki on Norjan ja Venäjän välinen rajajoki.

Järveä on säännöstelty keskeytyksettä vuodesta 1948 lähtien Paatsjoen voimalaitosten tarpeisiin. Suurin sallittu säännöstelyväli on 2,36 m. Lupaehdot sallivat pinnan laskemisen tasolle 117,14, mutta tähän saakka toteutetussa säännöstelyssä vesi on talvisin alimmillaan keskimäärin tasolla 117,80, siis 60-70 cm ylempänä kuin lupaehdot sallisivat. Toinen vesistön säännöstellyistä järvistä on Rahajärvi.

Juutuan- ja Ivalojokien lisäksi kalataloudellisesti tärkeitä jokia vesistöalueella ovat mm. Siutta-, Kaamas-, Vasko-, Lemmen-, Menes- ja Kirakka-, Surnu-, Naa- ja Tsarmijoet.

2.2 Näätämöjoen vesistöalue

Kalastusalueen koillisosassa olevasta Näätämöjoen vesistöalueesta n. 80 % sijaitsee Suomen puolella Inarin ja Utsjoen kunnissa lopun ollessa Norjan puolella. Laskujoki saa alkunsa vesistön keskusjärvestä Iijärvestä. Näätämöjokeen nousee Atlantin lohi ja meritaimen. Joen kalastusta lohien nousualueella säätelee Suomen ja Norjan valtioiden välinen kalastussopimus vuodelta 1977 ja siihen liittyvä, vuonna 1984 annettu kalastussääntö. Kalastussäännön 1 § määrää säännön sovellettavaksi ”...alueella, johon kuuluu sanotun joen vesistö meren ja joen välisestä rajasta niin pitkälle kuin lohi vesistöön säännöllisesti nousee ajan tasalle saatettuihin Suomen ja Norjan alueita koskeviin karttoihin tehtyjen merkintöjen ja maastoon asetettujen kilpien mukaisesti.”

Alue on merkitty maastoon kesällä 2006. Tämän merkinnän mukaan Näätämöjoki Iijärvestä alaspäin kuuluu valtiosopimuksen piiriin.

Näätämöjokeen laskee pohjoisesta Silisjoki ja etelästä Saitajärven ja Rökkijärven välinen järvireitti, jonka suurin järvi on Sevettijärvi.

2.3 Tenojoen vesistöalue

Osa Tenojoen latvajoesta Inarijoesta ja siihen laskeva Skietsamjoki sijaitsevat Inarin kalastusalueella. Jokiin nousee Atlantin lohi, ja niiden kalastusta niiltä osin kuin ne muodostavat valtakunnan rajan säätelevät Suomen ja Norjan väliset kalastussopimus ja –sääntö. Tenojoen vesistöalueen Inarin kalastusalueella oleva osa on vähäjärvinen ja pinta-alaltaan pieni.

2.4 Tuulomajoen vesistöalue

Kalastusalueen kaakkoisosaan ulottuvat pääosin Venäjällä sijaitsevan Tuulomajoen vesistöalueen läntisimmän osan, Luttojoen vesistön latvavedet. Luttojoki laskee Venäjän puolella Nuorttijärveen (Tuuloman allas), josta lähteen vesistöalueen laskujoki Tuulomajoki. Suomen puolella Luttojoen vesistö on vähäjärvistä.

Atlantin lohi on aikoinaan noussut Luttojokeen Suomen puolelle saakka. Vuosina 1934-1936 rakennettiin Ala-Tuuloman voimalaitos jolloin lohien nousu estyi, mutta 1937 valmistui hyvin toimiva kalatie. Sotien ajan joki oli vaelluskaloilta suljettu, mutta sen jälkeen lohi pääsi nousemaan Suomen puolelle saakka, kunnes 1965 valmistunut Ylä-Tuuloman voimalaitos esti mereisten vaelluskalojen pääsyn vesistöalueen yläosiin.

Myös järvitäinen ja siihen nousu Nuorttijärvestä latvavesiin on nykyisin vähäistä Venäjän puolen hallitsemattoman kalastuksen takia. Tenosta ja Näätamöjoesta poiketen Tuulomajoen vesistöalueella ei ole voimassa kansainvälistä kalastussopimusta ja –sääntöä.

2.5 Uutuanjoen vesistöalue

Vätsärin erämaassa sijaitseva Uutuanjoki laskee Norjan puolella Jäämereen Munkelvanimisenä. Mereiset vaelluskalat eivät pääse nousemaan Suomen puolelle saakka luonnollisten nousuesteiden takia. Vesistöalueen suomenpuoleinen osa on pinta-alaltaan pieni. Yli 5 ha kokoisia tunturijärviä on 89, ja ne muodostavat 1,3 % kalastusalueen koko vesipinta-alasta.

3. Veden laatu

3.1 Inarijärvi

Inarijärvi on karu, pohjoinen suurjärvi. Näkösyvyys on jokisuissa 4-5 m, selkävesillä 7-10 m. Veden ravinnepitoisuudet ovat erittäin pieniä: kokonaisfosforin määrä on järven eteläosissa 6-7 µg/l ja pohjoisosissa vain 3 µg/l. Kokonaistypen määrä on avovesikaudella 150-200 µg/l. Tuotantoa rajoittava ravinne on fosfori. Ravinnekuormituksesta tuli 1990-luvun alun tutkimusten mukaan yli 90 % luonnonhuuhtoumasta ja laskeumasta. Pistekuormituksen osuus oli vain 4-6 %. Pistekuormitus vähentyy edelleen, kun Ivalon uusi jätevedenpuhdistamo valmistui vuonna 2005 ja Inarin puhdistamo valmistuu 2007. Lisäksi EU:n vesipolitiikan puitteiden edellyttäessä, että vesien tulee olla hyvässä tilassa vuoden 2015 loppuun mennessä. Tämä tuo lisäpainetta veden laadun säilyttämiselle.

Veden laadun huononemista happamoitumisen takia pelättiin 1980-luvulla suuresti, mutta kun happamoittavat rikkipäästöt sekä Kuolassa että Suomessa ovat vähentyneet, on myös Inarijärven puskurikyvyn väheneminen pysähtynyt. Puskurikyky on kääntynyt lievään nousuun 1980-luvun puolivälistä alkaen.

Inarijärvi luokitellaan Suomen ympäristökeskuksen veden käyttökelpoisuusluokituksessa erinomaiseksi lukuun ottamatta Ivalojokisuuta, jonka luokitus on humuspitoisuudesta johtuen vain hyvä. Veden laatua uhkaavia tekijöitä ei tällä hetkellä ole näköpiirissä. Vesienhoitolain (1299/2004) 5 § mukaan Lapin ympäristökeskuksen tulee Tenon-Näätämojoen-Paatsjoen vesienhoitoalueella järjestää vesien seuranta.

3.2 Sivuedet

Kalastusalueen vedet ovat karuja ja kuuluvat veden käyttökelpoisuusluokituksessa luokkaan erinomainen. Ainostaan eräät suoalueiden läpi virtaavat joet on luokiteltu humuspitoisuuden takia käyttökelpoisuudeltaan hyväksi. Näiden jokien kalataloudellista arvoa tämä ei huononna.

4. Kalalajisto

Ilmastosta, jääkauden jälkeisistä leviämiseistä ja vesien karuudesta johtuen Inarin kalastusalueen vesissä tavataan vain 12 alkuperäistä kalalajia:

lohi: Inari- ja Skietsamjoissa sekä Näätämojoen vesistössä aina Iijärveen laskevaan Vaijokeen asti

taimen: koko alueella, useita kantoja ja muotoja

nieriä eli rautu: alkuperäisenä mm. Inari-, Ukon-, Raha-, Muddus-, Nitsi- ja Pautujärvisä, Koillis-Inarissa ja Tuulispään alueella, istutettuna useissa järvissä

siika: esiintyy koko alueella, useita eri muotoja, ammatti- ja kotitarvekalastuksen tärkein laji

harjus: koko alueella sekä joissa että järvissä

muikku: Luttojoen vesistön Katta- ja Hirvasjärvien muikkua pidetään alkuperäislajeina, istutuksista peräisin olevaa muikkua esiintyy Ala-, Inari-, Ukon-, Raha- ja Nitsijärvisä

hauki, ahven, made: koko alueella ylimpiä tunturijärviä lukuun ottamatta

kolmipiikki, kymmenpiikki ja muttu: koko alueella.

Näätämojokeen ja mahdollisesti Inarijokeen nousee satunnaisesti koira- ja kyttyrälohta.

Vähälajisuutta kompensoi se, että monet lajit ovat hyvin monimuotoisia. Inarijärvessä on useita siikamuotoja, jotka biologialtaan eroavat toisistaan yhtä paljon kuin esim. eri särkikalalajit. Jotkut tutkijat luokittelevatkin siikamuodot eri lajeiksi. Myös rautua ja taimenta on useita eri muotoja.

Kalaston monimuotoisuutta lisää myös se, että alueella on säilynyt useita alkuperäisiä taimen-, rautu-, siika- ja harjuskantoja. Näiden säilyttäminen mahdollisimman elinvoimaisina ja puhtaina on yksi kalavesien hoidon lähtökohdista.

Uusista istutetuista lajeista luontaisesti lisääntyvän kannan eräisiin pikkupuroihin on muodostanut **puronieriä** (*Salvelinus fontinalis*). **Harmaanieriää** (*S. namaycush*) istutetaan Inarijärveen, mutta sen luontaisesta lisääntymisestä ei ole tietoa. Lohen sisävesimuotoa järvilohia on istutettu Inarijärveen. Sitä on myös yritetty kotiuttaa Ivalojokeen, mutta tämän onnistumisesta ei ole vielä varmuutta. Inarin kalastusalueelle ei pidä enää kotiuttaa uusia lajeja.

5. Kalavesien tuottokyky

5.1 Kalantuotantoon vaikuttavia tekijöitä

Vesien kalantuotannon perustana on lehtivihreällisten kasvien suorittama yhteyttäminen eli ilmakehän hiilen sitominen orgaanisiksi yhdisteiksi. Tätä perustuotantoa rajoittavia tekijöitä ovat valo, lämpö ja ravinteet. Pohjoisissa vesissä voidaan pitää nyrkkisääntönä, että mitä enemmän on perustuotantoa, sitä suurempi on kalantuotanto. Inarin järvissä on yleensä niukasti ravinteita, vuotuinen lämpösumma on pieni ja valoisa aika on lyhyt. Tämän vuoksi sekä perus- että kalantuotanto ovat pieniä verrattuna eteläisempiin järviin. Tuotantoa rajoittavia tekijöitä kompensoivat vesien kirkkaudesta johtuva tuottavan kerroksen paksuus ja kalalajiston koostuminen pääosin kylmiin vesiin sopeutuneista lajeista.

Kokonaiskalamäärän (biomassa) ja tuotannon suhdetta on tutkittu mm. rautu- ja siikajärvissä. Kalastamattomalle järvelle tyypillisiä piirteitä ovat suuri kalamäärä (maksimibiomassa) ja pieni kalantuotanto. Kun kalamäärää vähennetään kalastamalla, tuotanto lisääntyy ja määrä palaa lähtötilanteeseen, mikäli kalastus ei jatku. Kalantuotannon kannalta optimibiomassa on puolet maksimibiomassasta. Tällöin myös suurin kestävä saalis eli määrä, joka voidaan vuosittain kalastaa ilman että kalantuotanto alkaa vähetä, on suurimmillaan. Kestävän saaliin määrästä on esitetty, että puolet siitä maksimikalamäärästä, jonka järvi pystyy ylläpitämään, voidaan poistaa joka viides vuosi. Jos järven kalamäärä on esim. 50 kg/ha, voidaan siitä kalastaa 25 kg/ha viidessä vuodessa eli 5 kg/ha/v.

5.2 Inarin järvien kalantuotanto

Pienten, karujen tunturijärvien kalantuotannoksi on arvioitu 2-4 kg/ha/v, kun kalasto koostuu raudusta ja/tai taimenesta. Jos järvessä on molempia lajeja, ei kokonaistuotanto kasva vaan jakaantuu näiden lajien kesken. Eräille rautujärville on tosin esitetty selvästi korkeampiakin tuotantolukuja. Keskinorjalaisen 824 m korkeudella sijaitsevan, lämpöoloiltaan Inarin järviä muistuttavan Øvre Stavåtjønnin kalantuotannon tasoksi saatiin perusteellisessa tutkimuksessa 7 kg/ha/v.

Mikäli tunturijärvessä on siikaa, voi tuotanto olla huomattavasti rautu/taimenjärveä korkeampi: Kautokeinin lähellä olevan Durbonjavrin siian tuotannoksi on laskettu n. 8,5 kg/ha/v.

Kirjallisuudesta löytyvien arvioiden perusteella voidaan Inarin pienehköjen järvien kalantuotantokykyyn alarajana pitää 2-3 kiloa hehtaarille vuodessa. Kalantuotanto riippuu paitsi järven morfologiasta ja veden laadusta, myös kalalajistosta ja kalastuksesta. Kalastuksen kohteena olevien monilajisten järvien tuotantokyykyarviona voidaan käyttää n. 5 kg/ha/v.

Suurten (useita km²) ja syvien arktisten järvien kalantuotannon arvioidaan olevan vähemmän kuin pikkujärvien, n. 0,5-2 kg/ha/v. Subarktisen Inarijärven pohjoisosan ulappa-alueen kalantuotantokyvyksi on eläinplanktonituotannon perusteella arvioitu 4-6 kg/ha /v. Inarin suurten järvien kalantuotannoksi voidaan kirjallisuustietojen perusteella arvioida vähintään 2-4 kg/ha/v. Inarijärven osalta on kuitenkin huomattava, että arvion edellytyksenä on säännöstelyn jatkuminen nykyisen kaltaisena.

Inarin yli 5 ha kokoisten järvien yhteispinta-ala on 203 530 ha. Jos pienehköjen järvien pinta-ala arvioidaan n. 50 000 ha ja suurempien n. 150 000 ha, saadaan järvien kalantuotannoksi yhteensä n. 500-800 tn/v, josta valtaosa koostuu erilaisista siikamuodoista. On kuitenkin huomattava, että osa kalantuotannosta on vaikeasti hyödynnettävissä järvien syrjäisen sijainnin takia.

Jokien kalantuotantokykyä pinta-alayksikköä kohden pidetään suurempana kuin järvien. Yleistä arviota jokien kalantuotannosta ei kuitenkaan kannata esittää, koska tuotantokyky riippuu niin merkittävästi joen rakennepiirteistä kuten virtaamasta, pohjan laadusta jne.

Kalakantojen tilaa ja niiden hoidon tavoitteita käsitellään tarkemmin suunnitelmaosassa (kappale 9).

6. Kalastus

6.1. Kalastusoikeus

Kalastusoikeus perustuu kalastuslakiin ja se kuuluu yleensä vesialueen omistajalle tai haltijalle. Kalastuslain mukaisia ns. jokamiesoikeuksia ovat onkiminen, pilkkiminen ja kalastus läänikohtaisella kalastusluvalla (vapa ja viehe). Näihin kalastuksiin ei tarvitse vesialueen omistajan lupaa.

Isojaon jälkeen vesipiirirajankäyntitoimituksissa osalle Inarin taloista (kantatilat) vahvistettiin erityisperusteinen käyttöoikeuteen verrattava kalastusoikeus, joka pääasiassa kohdistuu valtion vesialueille. Kalastusoikeuden sisältöä ja niiden jakaantumista osakastilojen kesken ei ole selvitetty. Kantatiloja on n. 170 kpl. Kalastusoikeutta voi käyttää veden omistajan ohella ja sitä säädellään kalastuslain mukaisesti.

Inarissa vakituisesti asuvalla kuntalaisella, joka harjoittaa ammattikalastusta, kotitarvekalastusta tai luontaiselinkeinoja, on KL:n 12 § nojalla oikeus korvauksetta saada lupa kalastuksen harjoittamiseen valtiolle kuuluvilla vesialueilla. Koltilla on kolttilain mukainen kalastusoikeus koltta-alueen vesissä. Kolttia on Inarissa n. 700 henkeä.

Kiinteistön omistajat kuuluvat osakaskuntiin, jotka myöntävät kalastusluvut hallinnassaan oleville vesille. Kantatiloilla ja luontaiselinkeinolain mukaan perustetuilla tiloilla on osakaskuntiin kuulumattomia yksityisvesiä.

Ulkopaikkakuntalaiset voivat kalastaa läänin vieheluvalla yhdellä vavalla ja vieheellä muualla kuin koski- ja virtapaikoissa. Muuhun kalastukseen myyvät lupia kalastusoikeuden haltijat.

Vuonna 2005 myönnettiin valtion vesille kalastuslupia seuraavasti:

- ammatti- ja luontaiselinkeinokalastajat (KL 12 §) 77 lupaa
- kotitarvekalastajat (KL 12 §) 2053 lupaa

- ulkopaikkakuntalaisten verkkoluvat
Inarijärvelle ja suurimmille sivujärville (Kl 5 §) 275 lupaa

- ulkopaikkakuntalaisten virkistyskalastusluvut 8672 lupaa.

6.2. Ammattikalastus

Kalastuslain 6 § mukaan ammattikalastajana pidetään henkilöä, joka harjoittaa kalastusta ja saa siitä sekä pyytämänsä saaliin jalostamisesta toimeentulonsa tai oleellisen osan siitä. Varsinaiseksi EU-tukikelpoiseksi ammattikalastajaksi katsotaan henkilö, jonka kalastustulojen osuus on vähintään 30 % kokonaistuloista. Inarin kalastusalueella oli kuusi tällaista kalastajaa vuonna 2004 ja kahdeksan vuoden 2005 lopulla. Ammattikalastajaksi rekisteröityneitä kalastajia, joilla kalastustulojen osuus on alle 30 %, oli 11 henkeä.

Kalastusasetuksen 1 § katsoo kalastusta harjoitettavan ammattimaisesti, kun saaliit tai osa niistä ansiotarkoituksessa myydään. Näitä kalastajia on Inarissa vuosittain 10-15. Näin ollen kalaa merkittäviä määriä myyviä kalastajia on yhteensä 30-35. Metsähallitus pyrkii lupapolitiikallaan edistämään ammattikalastusta. Lupia ammattimaiseen kalastukseen myönnetään myös aloitteleville ansiokalastajille, joiden kalastustulot eivät vielä täytä kalastuslain ehtoja.

Ammattikalastus keskittyy Inarijärvelle ja avovesiaikaan. RKTL:n tilastoima saalis on viime vuosina ollut n. 40 000 kg/v. Tästä noin puolet on siikaa. Muita tärkeitä lajeja ovat nykyisin taimen, muikku, rautu ja harmaanieriä. Myös hauelle, ahvenelle, harjukselle ja mateelle on nykyään kysyntää.

Tärkeimmät pyyntivälineet ovat isorysät (25 kpl v. 2004) ja verkot. Troolaus on nykyisin vähäistä. Troolaus on hyvin pääomavaltainen kalastusmuoto, eikä sitä ole taloudellisesti kannattavaa harjoittaa huonojen muikkukantojen aikana tai silloin, kun suurempien kalamäärien markkinointi on vaikeaa. Muikun talvinuottoaus on vuosien tauon jälkeen elpymässä: v. 2005 sitä harjoitti kaksi nuottakuntaa.

Sivuvesillä kalastetaan ammattimaisesti verkoilla talvisaikaan. Kalastus on kuitenkin vähäistä ja saaliit korkeintaan muutamia tonneja.

Inarin ammattikalastusta ovat viime vuosina vaivanneet samat ongelmat kuin sisävesien kalastusta muuallakin Suomessa: kalastuskustannukset kasvavat ja kalastajakunta ukkoutuu. Aivan viime aikoina on kuitenkin tapahtunut myönteistä kehitystä: Inarin kalan kysyntä on kasvanut, kalan hinta parantunut ja alalle on tullut uusia nuoria yrittäjiä.

Keskikesän isorysäpyynnin siikasaaliin huipusta suuri osa myydään nykyisin Ouluun. Muuten kala markkinoidaan pääasiassa paikkakunnan ravintoloille, suurtalouksille ja kauppoille. Kalastajat myyvät suuren osan kalasta fileenä tai muuten käsiteltynä, jolloin jalostusarvosta entistä suurempi osa jää kalastajalle. Ivalossa toimii lisäksi kaksi henkilöä työllistävä kalanjalostusyritys.

Ammattikalastuksen puitteet ovat Inarissa hyvät: kalavettä on paljon ja kalakannat kestävät nykyistä kovemmankin kalastuspaineen, kalastuslupien saanti ei ole ongelma ja kalalla on kysyntää. Myös infrastruktuuri on kunnossa: Inarissa ja Veskoniemessä on kunnan ylläpitämät kalasatamat asianmukaisine kalankäsittelytiloineen. Nellimissä ja Kotalahdessa on pienemmät satamat. Jäähuolto toimii hyvin: Inarijärvellä on neljä jäähileasemaa ja Nitsijärvellä yksi.

6.3. Kotitarve- ja virkistyskalastus

Kalastusasetuksen 1 § mukaan kotitarvekalastuksessa saalis käytetään kalastajan taloudessa ja sillä on toimeentulon kannalta merkitystä. Myös virkistyskalastuksessa saalis määritelmän mukaan käytetään, mutta sillä ei ole toimeentulon kannalta merkitystä. Inarissa näitä kahta kalastusmuotoa ei ole mielekästä erottaa. Käytännössä kaikilla kalastusta harjoittavilla ruokakunnilla on KL:n 12 § mukainen kotitarvekalastukseen perustuva kalastuslupa, oli kalastuksen perimmäinen motiivi sitten virkistys tai saaliin saaminen. Suurin osa luvan haltijoista todennäköisesti kalastaa sekä virkistykseen että saaliin vuoksi, ja kalastusta harjoitetaan niin verkoilla kuin vapavälineilläkin.

Kotitarvekalastuksen saalis Inarijärvestä tilastoidaan vuosittain osana kalatalousveloitteen tarkkailututkimusta. Inarijärvellä kalastaa vuosittain suunnilleen puolet kotitarveluvan omaavista eli noin tuhat ruokakuntaa. Saalista he saavat 80-90 tonnia, mikä on puolet järven kokonaissaaliista. Tärkeimmät lajit ovat siika ja taimen. Viime vuosina muikun merkitys on kasvanut kannan vahvistuttua.

Kalastusalueen muiden vesien saaliita ei tilastoida. Viimeksi on tehty kattava selvitys 1980-luvun puolivälissä. Tuolloin paikkakuntalaisten saaliiksi sivuvesiltä arvioitiin 60-70 tn/v. Tärkein laji oli siika, 64 % saaliista. Seuraavaksi eniten saatiin haukea ja ahventa. Sivuvesien kotitarvekalastuksen saaliin voidaan arvioida olevan nykyisin samaa luokkaa kuin 20 v sitten.

Kotitarvekalastus on olennainen osa inarilaista elämänmuotoa. Se on tärkeää niin saaliin, virkistykseen kuin paikallisen kulttuurin säilymisen kannalta. Myös aluetaloudellisesti kotitarvekalastus on merkittävää: vuosia 1985-1992 koskevan selvityksen mukaan kotitarvekalastajat käyttivät pyydyksiin, veneisiin jne. enemmän rahaa kuin ammattikalastajat, vaikka tuolloin ammattikalastajia oli selvästi nykyistä enemmän.

6.4. Ulkopaikkakuntalaisten kalastus

Ulkopaikkakuntalaiset voivat ilman lupaa pilkkiä ja onkia sekä harjoittaa viehekalastusta läänin vieheluvalla yhdellä vavalla ja vieheellä muualla kuin koski- ja virtapaikoissa. Muuhun kalastukseen myyvät lupia kalastusoikeuden haltijat. Esim. Metsähallituksen erämaalupa kattaa laajoja alueita kolmessa pohjoisessa kunnassa.

Inarijärvelle myytiin 1 600 virkistyskalastuslupaa vuonna 2004. Lisäksi järvellä arvioitiin noin 500 kalastajan kalastaneen läänin vieheluvalla. Saalista ulkopaikkakuntalaiset viehekalastajat saivat n. 24 000 kg. Tärkein kalastusmuoto on vetouistelu. Lisäksi järvellä kalasti n. 600 ulkopaikkakuntalaista mökkiläistä, joilla on oikeus verkkokalastukseen. Heidän saaliikseen arvioitiin n. 17 000 kg vuonna 2004. Siten ulkopaikkakuntalaisten saalis Inarijärvestä oli n. 40 000 kg eli samaa luokkaa kuin ammattikalastajien saalis.

Näätämöjoella kalastaa vuosittain n. 700 kalastusmatkailijaa. Keskimääräinen kalastusaika on viime vuosina ollut 4,5 vrk. Saalista nämä kalastajat saavat 1 500-2 000 kg/v. Tästä noin puolet on harjusta ja neljännes lohta.

Muita suosittuja kalastusmatkailukohteita ovat Juutuan- ja Ivalojoet sekä Nitsijärvi. Alueen koillisosan pienet järvet houkuttelevat ahvenen, harjuksen ja raudun pilkkijöitä. Pääosa kalastusmatkailijoista on suomalaisia. Näiden kalastajien määrästä ei ole tilastoituja tietoja.

6.5. Saaliit ja vesien kalantuotanto

Inarijärven kokonaissaalis oli 400-550 tn/v parhaina muikkuvuosina 1988-1990. Tällöin saaliista n. 75 % koostui muikusta ja siiasta eli plankton- ja pohjaeläinsyöjistä, jotka muodostavat valtaosan kalaston kokonaismäärästä. Vuodesta 2000 lähtien kokonaissaalis on ollut 160-180 tn/v eli n. 1,6-1,8 kg/ha, kun järven vuotuiseksi kalantuotannoksi voidaan arvioida vähintään 4 kg/ha. Saaliin rakenne on aikaisempaan verrattuna vinoutunut: petokalojen saalis 60-90 tn/v on samaa luokkaa kuin siian, muikun ja reeskan yhteenlaskettu osuus, joinakin vuosina jopa selvästi suurempi. Nykyisellä kalastuksella plankton- ja pohjaeläinsyöjien tuotosta pääosa jää hyödyntämättä. Petokalojen kalastus sen sijaan on niin tehokasta, että se luultavasti lähestyy kestävän käytön rajoja.

Sivuvesiltä paikkakuntalaisten saaliiksi voidaan arvioida 60-70 tn/v, josta yli puolet on siikaa. Jos ulkopaikkakuntalaisten saaliiksi arvioidaan 20 % tästä kuten 1980-luvun puolivälissä, on sivuvesien kokonaissaalis n. 70-85 tn/v. Vuotuinen saalis jää näin ollen vajaaseen kiloon hehtaarilta. Sivuvesien potentiaalinen kalantuotantokyky on vähintään 3-5 kg/ha/v, joten teoreettisesti tarkasteltuna sivuvesien kalastusta voitaisiin lisätä. Tämä koskee nimenomaan järviä; jokia tulee käsitellä ensisijaisesti vaelluskalojen poikastuotantoalueina.

7. Kalavesien hoito

7.1. Istutukset

Inarijärven säännöstelyn kalatalousvelvoite

Inarin kalastusalueen vesiin istutetaan vuosittain erittäin suuria määriä kalanpoikasia. Istutusten pääosa perustuu Inarijärven säännöstelyn kalatalousvelvoitteeseen. Pohjois-Suomen ympäristölupaviraston 14.3. 2000 antaman päätöksen mukaan säännöstelyluvan haltijan (maa- ja metsätalousministeriö) on vuosittain istutettava Inarijärveen 100 000 vaellusko-

koista 20 cm pituista taimenen tai järvilohen poikasta, 250 000 yksikesäistä nieriän tai harmaanieriän poikasta ja 1 000 000 yksikesäistä siian poikasta. Sivuvesistöihin on istutettava 15 000 vaelluskokoista 20 cm pituista taimenen poikasta ja 108 000 yksikesäistä siian poikasta.

Istutussuunnitelmat tehdään ns. sopeutuvan velvoitehoidon periaatteiden mukaisesti. Periaatteet on kirjattu ympäristölupaviraston päätökseen seuraavasti: ”Velvoitteen vaikutuksia on tarkkailtava kalatalousviranomaisen hyväksymän ohjelman mukaisesti. Istutusveloitetta voidaan muuttaa kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla ja kun kalastusoikeuden haltijoita on riittävässä määrin kuultu istukkaiden lajin, koon, iän, määrän ja tässä päätöksessä tarkoitettujen istutusalueiden mukaan, mikäli olosuhteiden muuttumisen tai hoitotoimenpiteiden tarkkailusta saatujen tulosten perusteella muuttaminen katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Muutokset on tehtävä niin, ettei hoitovelvoitteen tulos huonone.”

Istutukset ja tarkkailututkimuksen hoitaa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, jolla on kalanviljelylaitokset Inarissa ja Sarmijärvellä. Sarmijärven laitos on päätetty lakkauttaa vuoden 2008 aikana.

Koltta-alueen kalavesien hoito

Maa- ja metsätalousministeriö myöntää vuosittain Lapin TE-keskukselle n. 60 000 euroa käytettäväksi kolttalain 11 § tarkoittamiin koltta-alueen kalaistutuksiin ja muihin kalavesien hoitoon liittyviin toimenpiteisiin. Istutukset suunnittelee työryhmä, jossa on edustajat kolttien kyläkokouksesta, RKTL:sta, Metsähallituksesta, Lapin TE-keskuksesta ja Inarin kunnasta. Kalastusalue katsoo, että työryhmään tulisi kuulua myös kalastusalueen edustaja. Istutusten ja muiden toimenpiteiden toteuttamisesta vastaa Metsähallitus. Rahaa on käytetty siika-, taimen- ja harjusistutuksiin, raudun siirtoistutuksiin ja Sevettijärven kenttähautomon ylläpitoon.

Inarin kunnan istutukset

Inarin kunnan kalatalouden kehittämisrahasto käyttää vuosittain 17 000 euroa taimenen ja raudun poikasten istuttamiseen sellaisiin vesiin, joihin ei istuteta kalaa Inarijärven velvoitteen tai koltta-alueen kalavesien hoidon puitteissa. Pääpaino on viime vuosina ollut Mudusjärven ja sen yläpuolisten vesien sekä Kirakkajoen taimenistutuksissa.

Muut istutukset

RKTL istuttaa yhteistyössä Metsähallituksen kanssa taimenen viljelystä jääviä ylimääräisiä pikkupoikasia jokivesiin. Metsähallitus hoitaa myös rautukantoja siirtoistutuksin. Osa-kaskunnat ja muut vesialueiden omistajat ostavat pieniä määriä kalanpoikasia omiin vesiinsä.

7.2. Kalastuksen säätely

Kalastuksen säätely perustuu kalastuslakiin ja -asetukseen. Kalastusalue antaa näihin pohjautuvia määräaikaista kalastussääntöjä, jossa on yksityiskohtaiset määräykset mm. sallituista pyydyksistä sekä kalastuksen ajallisesta ja alueellisesta rajoittamisesta. Nykyinen kolmevuotinen kalastussääntö on voimassa 1.1. 2005-31.12. 2007.

Kalastussäännön noudattamista Inarin kalastusalueella valvovat kalastusalueen, Metsähalituksen, Lapin TE-keskuksen, poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin virkamiehet.

B. SUUNNITELMAOSA

8. Kalavesien käytön ja hoidon yleiset tavoitteet ja keinot

8.1. Tavoitteet

Kalavesien käytön ja hoidon tavoitteet määrittelee kalastuslain 1 §: ”*Kalastusta harjoitettaessa on pyrittävä vesialueiden mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen. Erityisesti on pidettävä huolta siitä, että kalakantaa käytetään hyväksi järkiperaisesti ja ottaen huomioon kalataloudelliset näkökohdat, sekä huolehdittava kalakannan hoidosta ja lisäämisestä. Tällöin on vältettävä toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa vahingollisesti tai haitallisesti luontoon tai sen tasapainoon.*”

Kalastuslain 1 § tarkoittaa sitä, että kalakantoja on hyödynnettävä kestävästä käytön periaatteen mukaisesti. Tällöin on huolehdittava kalastuksen tehokkaasta mutta järkiperaisesta järjestämisestä sekä kalakantojen hoidosta. Tärkeä periaate on se, että kalakantojen hoito ei saa vahingoittaa luontoa ja sen tasapainoa.

Lain vaatimus vesialueiden mahdollisimman suuresta pysyvästä tuottavuudesta edellyttää paitsi kalakantojen tehokasta hyödyntämistä, myös tulevien saaliiden turvaamista. Suurimmat pysyvät saaliit saadaan silloin, kun kalakantojen luontainen lisääntyminen on mahdollisimman tehokasta. Tämä edellyttää usein kalastuksen säätelyä. Turvattu luontainen lisääntyminen on myös ainoa keino säilyttää kalakantojen perinnöllinen monimuotoisuus, joka on kestävästä kalastuksesta tärkeimpiä edellytyksiä. Pysyvästä tuottavuudesta huolehtiminen ei ole sama asia kuin säännölliset, jatkuvat istutukset.

Kestäväällä kalastuksella on kolme ulottuvuutta. **Ekologisesti kestävä** kalastus ei aiheuta luontaisten kalalajien tai -kantojen häviämistä eikä vähennä niiden tuottoa tai monimuotoisuutta. Tämä on otettava huomioon myös istutuksissa ja muussa kalakantojen hoidossa. **Taloudellisesti kestävä** kalastus on taloudellisesti tuottavaa pitkälläkin aikavälillä. **Sosiaalisesti kestävä** kalastus on silloin, kun eri väestöryhmillä on mahdollisuus harjoittaa kalastusta.

8.2. Keinot

Kalastuksen säätely

Tärkein keino hoitaa kalavesiä ja mahdollistaa niiden tuoton järkiperäinen hyödyntäminen on kalastuksen säätely ja ohjaus. Kalastusta voidaan säädellä pyydysten käyttöä ja rakennetta koskevilla määräyksillä, ajallisilla ja alueellisilla kalastusrajoituksilla, alamittasään-

nöillä ja saaliskiintiöillä. Säätelyn tarkoitus on turvata kalojen luontainen lisääntyminen ja ehkäistä liiallista kalastusta.

Kalastusta säätelevät kalastuslaki ja –asetus sekä kalastusoikeuden haltijan niiden nojalla antamat määräykset. Kalastusalueen mahdollisuudet säädellä kalastusta perustuvat kalastuslain 37 § 2 mom:iin: ”*Milloin tietyllä vesialueella vallitsevat erityiset olosuhteet tai tärkeät kalakannan hoitoon liittyvät näkökohdat sitä edellyttävät, kalastusalue voi määrätä ajaksi kieltää tietyntyypin pyydyksen tai kalastustavan käyttämisen sanotulla alueella.*”

Tämän pykälän perusteella kalastusalue antaa aluettaan koskevia määräaikaista kalastussääntöjä, joissa määrätään pyydysten käytöstä, kalastuksen alueellisesta ja ajallisesta rajoittamisesta ja muista kalastuksessa noudatettavista säännöistä. Kalastusalueen antamia määräyksiä sovelletaan vesialueiden omistuksesta tai hallinnasta riippumatta.

Kalaistutukset

Kalavesiä on Suomessa perinteisesti hoidettu istuttamalla kasvatettuja kalanpoikasia. Istutuksilla voidaan pyrkiä neljään tavoitteeseen:

1. olemassa olevan kannan vahvistaminen
2. uuden lajin kotiuttaminen kalaveteen
3. ei-toivottujen kalojen määrän vähentäminen petokalaistutuksin
4. poikasten tai pyyntikokoisten kalojen istuttaminen kalastettavaksi tietäen, etteivät ne lisäänty istutusvedessä luontaisesti.

Istutukset ovat erinomainen keino kun halutaan elvyttää sukupuuton partaalle hiipunutta kalakantaa tai tietyissä tapauksissa parantaa vesialueen kalataloudellista arvoa. Istutus ei kuitenkaan saa olla itsetarkoitus: sen täytyy aina olla hyvin perusteltu ja suunniteltu, liittyä hyväksytyyn kalataloudelliseen tavoitteeseen saavuttamiseen ja siihen tulee usein liittää kalastuksen säättely.

Istutuksia suunniteltaessa on otettava huomioon kalastuslain 1 §, jossa todetaan kalakannan hoidosta ja lisäämisestä: ”Tällöin on vältettävä toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa vahingollisesti tai haitallisesti luontoon tai sen tasapainoon.”

Tosiasia on, että viljelyyn saadaan aina vain osa alkuperäisen kannan perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Laitosolosuhteissa luonnollisista poikkeavat valintapaineet myös nopeasti kaventavat laitoskannan geneettistä pohjaa. Viljelyssä olevissa emokalastoissa vääjäämättä yleistyvät ne piirteet, jotka ovat hyödyllisiä viljelyolosuhteissa, mikä voi heikentää jälkeläisten (istukkaiden) menestymistä luonnossa. Väärillä istutuksilla voidaan kannan rakennetta yksipuolistaa. Tärkeintä monimuotoisuuden säilyttämisessä on huolehtia siitä, että kunkin kannan luonnonpopulaatio säilyy riittävän suurena ja sille taataan kalastuksen järjestelyillä mahdollisuus lisääntyä luontaisesti.

Istutusten tuloksia pitäisi seurata koekalastuksilla. Lisäksi tietoja istutusjärvien kalastojen kehityksestä voidaan saada kalastajilta. Satojen istutusjärvien tutkiminen vaatii kuitenkin niin paljon työtä ja resursseja, ettei se tällä hetkellä ole Inarin kalastusalueella mahdollista. Yhteistyötä esimerkiksi Lapin ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen kanssa olisi tässä asiassa tiivistettävä.

Veden laadun parantaminen ja kalojen elinympäristön kunnostaminen

Kalataloutta ajatellen suurimpia veden laatuun liittyviä ongelmia ovat rehevöityminen ja happamoituminen. Tärkein keino ehkäistä näitä on ravinne- tai happamoittavan kuormituksen vähentäminen. Joissain tapauksissa ongelmia voidaan helpottaa veden hapettamisella, hoitokalastuksella tai kalkitsemalla. Inarin kalastusalueella ei tällä hetkellä ole ongelmia veden laadun suhteen. Kalastusalue kuitenkin seuraa mahdollisia veden laatua uhkaavia tekijöitä ja tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin uhkien torjumiseksi.

Kalojen elinympäristön kunnostamisessa pyritään useimmiten palauttamaan vesistön alkuperäinen ekologinen tila. Kunnostustoimet kohdistuvat vesiympäristön rakenteeseen. Hyvä esimerkki tästä ovat uittoa varten perattujen jokiuomien kunnostukset, joita on tehty myös Inarin joilla. Osa näistä kunnostuksista on tehty pari vuosikymmentä sitten. Sen jälkeen asiasta on kertynyt runsaasti kokemusta ja tutkimustietoa. Vanhat kunnostukset tulisi tarkastaa ja tarpeen mukaan uudistaa nykyistä tietämystä vastaaviksi.

Säännöstellyissä järvissä kunnostus voi tarkoittaa rantojen raivaamisia ja kiveämisiä mutta myös säännöstelykäytäntöjen muuttamista. Inarissa on kaksi säännösteltyä järveä, Rahajärvi ja Inarijärvi, joka on alueen kalataloudellisesti merkittävin kalavesi. Järveä on säännöstelty kuusi vuosikymmentä saman käytännön mukaisesti, ja järven eliöstö on jo sopeutunut säännöstelyyn. Suomen ympäristökeskuksen 1990-luvun lopulla tekemän laajan tutkimuksen mukaan säännöstelykäytännön muuttaminen sellaiseksi, että talven alin vedenpinta olisi lähellä lupaehtojen sallimaa, olisi järven ekologian, kalatalouden ja virkistyskäytön kannalta erittäin kielteistä. Inarin kalastusalue seuraa Inarijärven säännöstelyä ja tarvittaessa osaltaan ajaa kalatalouden etua Inarijärven tilaa koskevilla asioilla. Myöskään Rahajärvessä ei vedenpintaa tule laskea sallitulle alarajalle kalataloudellisten syiden vuoksi.

9. Kalavesien eri käyttömuodot

Kymmenkunta vuotta kestänyt ammattikalastuksen aallonpohja näyttää olevan Inarissa ohi. Alalle on tullut uusia yrittäjiä, kalan kysyntä on hyvä ja muutkin edellytykset ovat kunnossa. Erityisesti on huomattava, että Inarin kalastusalueella on niin runsaasti vesialueita ja hyödyntämiskelpoisia kalakantoja, etteivät ammattikalastus ja muut kalastusmuodot ole toisiaan pois sulkevia. Ammattikalastuksen tulee kuitenkin jatkossakin perustua siian, muikun, hauen, ahvenen ja mateen järvikalastukseen, Inarijärvellä osittain myös punalihaisten petokalojen kestävään kalastukseen. Kalastusalueen tavoitteena on säilyttää ja kehittää ammattikalastusta. Tämä otetaan huomioon kalastuksen säätelyssä ja muussa toiminnassa.

Kotitarvekalastus on olennainen osa inarilaista elämänmuotoa. Vesialueiden laajuudesta ja omistussuhteista sekä kalastuslain säännöksistä johtuen kotitarve- ja virkistyskalastajilla on erinomaiset mahdollisuudet harjoittaa kalastusta. Kalastusalue pyrkii säilyttämään ja parantamaan näitä mahdollisuuksia.

Kalastusmatkailun kehittäminen otetaan huomioon kalastuksen säätelystä ja kalavesien muusta hoidosta päätettäessä. Lähtökohtana kuitenkin on, ettei niin kalastusmatkailun kuin muidenkaan kalastusmuotojen kehittämisen nimissä tehdä päätöksiä, jotka vaarantavat kalakantojen elpymisen tai säilymisen elinvoimaisina.

Kalastusmatkailu on perustunut lohikalojen pyyntiin virtavesissä ja muutamalla suurimmalla järvellä. Jatkossa tulee erityistä huomiota kiinnittää pienempien järvien hauen ja ahvenen kalastuksen tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Alueelle saapuvien matkailijoiden harjoittaman kalastuksen tulee pääsääntöisesti olla vapakalastusta. Ulkopaikkakuntalaisille kiinteistönomistajille tulee lisäksi turvata mahdollisuus rajoitettuun, pienimuotoiseen virkistyskalastukseen myös muilla kalastusmuodoilla.

10. Inarin kalastusalueen tärkeimpien kalalajien käyttö ja hoito

10.1. Kalastuksen säätelyyn ja istutuksiin vaikuttavat säännöt ja sopimukset

Kalastuksen säätely pohjautuu kalastuslakiin ja –asetukseen. Teno- ja Näättäjäjoen vesistöjen osalta säätelyn perusta ovat Suomen ja Norjan väliset kalastussopimukset ja -säännöt. Säätelyyn ja istutuksiin vaikuttaa 10.1. 2005 voimaan tullut säädös *Gyrodactylus salaris*-lohiloisen leviämisen ehkäisemisestä. Se kieltää syöttikalan käytön onkimisessa, pilkkimisessä ja viehekalastuksessa sekä elävien kalojen ja desinfioimattoman mädin siirrot muualta Suomesta Tenojoen, Näättäjäjoen, Uutuanjoen, Paatsjoen ja Tuulomajoen vesistöihin. Myös siirrot Uutuanjoen, Paatsjoen ja Tuulomajoen alueilta Tenojoen ja Näättäjäjoen alueille on kielletty.

Kalastuslain 37 § 2 mom mukaan kalastusalue voi määrääjäksi kieltää tietynlaisen pyydyn tai kalastustavan käyttämisen tietyllä vesialueella, kun vallitsevat erityiset olosuhteet tai tärkeät kalakannan hoitoon liittyvät näkökohdat sitä edellyttävät.

Kalojen istutuksiin tarvitaan aina kalastusoikeuden haltijan lupa. Uuden kalalajin kotiuttamiselle ja kalojen siirtoistutuksille on saatava lupa TE-keskuksen kalatalousyksiköltä. Uusien lajien kotiuttamiselle Inarin kalastusalueen vesiin ei ole tarvetta. MMM:n asetuksen 1376/2004 mukaan Inarin vesistöalueille saa tuoda desinfioitua mätiä. Myös desinfioitun mädin tuonti pitäisi kieltää kalatautien (BKD ja IPN) leviämisen ehkäisemiseksi.

10.2. Siika

Siikakannat

Tutkijat ovat erottaneet Inarin alueelta seitsemän eri siikamuotoa pääasiassa siivilähampaiden lukumäärää, osin myös kutukäyttäytymistä kriteereinä käyttäen. Eri muodot jakautuvat useisiin eri kantoihin: esim. Inarijärven jokikutuinen pohjasiika nousee kudulle moniin jokiin. Nykyisin kalataloudellisesti arvokkaimpia siikamuotoja ovat suureksi kasvavat pohjasiikat. Myös reeskakantojen merkitys on suuri, sillä reeska on petokalojen tärkein ravintokohde monissa järvissä. Siikakantojen monimuotoisuus tekee niiden hoidosta, etenkin istutuksista, erittäin haasteellista.

Mikään Inarin siikakannoista ei ole uhanalainen tai niin vaarantunut, että istutuksia tarvittaisiin kantojen vahvistamiseksi. Siikoja on kuitenkin istutettu satoihin järviin niiden kalataloudellisen arvon parantamiseksi. Toisaalta on tärkeää huolehtia eri siikakantojen lisää-

tymismahdollisuuksista mm. jokisuiden ja kutualueiden kalastusrajoituksilla, jotta kannat pysyisivät monimuotoisina ja elinvoimaisina.

Kalastuksen säätely

Inarijärvellä siikakannat ovat vahvat ja järveen istutetaan vuosittain suuria määriä pohjasii-kaa. Eri siikamuotoja tulisi hyödyntää monipuolisesti, minkä takia erityisesti isorysä- ja nuottakalastusta pitää mieluummin edistää kuin rajoittaa.

Kestävän kalastuksen periaatteiden noudattamiseksi ja siikakantojen luontaisen lisääntymisen turvaamiseksi on kuitenkin tarpeen rajoittaa kalastusta siian Inarijärveen laskevien kutujokien suualueilla kalojen nousuaikana. Jotta rajoituksista olisi todellista hyötyä, tulee rajoitusten koskea tarpeeksi laajaa aluetta, käytännössä useita kilometrejä jokisuulta ulospäin. Rajoituksen on kestävävä koko kalojen nousujakson. Mikäli tarpeelliseksi osoittautuu, tulee myös järvellä rajoittaa kalastusta arvokkaiden järvikutuisten siikojen, kuten kari-kutusiiian, tunnetuilla kutupaikoilla.

Sivuvesillä siian kalastusta on tarpeen rajoittaa kutujoissa. Lisäksi voidaan tarvittaessa määrätä verkkojen solmuvälirajoituksia järviin, joiden kalataloudellinen käyttö perustuu istutetun siian kalastukseen. Yleisesti siian kalastuksessa käytetyillä 40-45 mm verkoilla kalat pyydetään hyvistä istutusjärvistä kesken parhaimman kasvuvaiheen.

Istutukset

Siikaistutusten ensisijaisena tavoitteena on tuottaa kotitarve- ja ansiokalastusta varten kookkaita, hyväkuntoisia siikoja. Siikojen tulisi kasvaa 4-6 vuodessa tavoitekokoon 0,8-1,0 kg. Istutusjärvien on oltava helposti saavutettavia, jotta niissä kalastetaan tarpeeksi istutuksiin nähden. Sivuvesillä kalastus on lähes yksinomaan verkkokalastusta.

Istutusten tavoitteeksi voidaan katsoa myös järvien kalataloudellisen arvon nostaminen; istutusjärvien alkuperäinen kalasto on yleensä koostunut vähäarvoisina pidetyistä hauesta, ahvenesta ja mateesta. Viime vuosina on tosin ruvettu huomaamaan varsinkin ahvenen arvo, kun hyvistä pilkkijärivistä on alkanut olla pulaa ahvenkantojen taannuttua siikaistutusten takia.

Siikaistutusten tuloksia on selvitetty perusteellisesti niin sivuvesillä kuin Inarijärvelläkin. Yhteenvetona voidaan esittää seuraavat nyrkkisäännöt:

- istutuksista voidaan saada hyvä tulos järvissä, joissa ei ole luontaista siikakantaa
- järviin, joissa on luontaisesti lisääntyvä siikakanta, ei tule istuttaa siikaa
- huonosti suunnitelluilla istutuksilla saadaan aikaan enemmän haittaa kuin hyötyä (mm. siikojen kääpiöityminen, rautu- tai ahvenkannan taantuminen)
- istutus tuottaa tulosta vain kalastuksen kautta, joten istutusjärven tulee olla ainakin kohtalaisen hyvin saavutettavissa.

Erityisesti tulee kiinnittää huomiota siihen, ettei arvokkaita luontaisia rautu-, taimen-, harjus- tai ahvenkantoja haitata siikaistutuksilla. Tunnettuja entisiä ahvenjärviä tulee palauttaa entiselleen siikaistutukset lopettamalla.

Inarissa on istutettu siikaa satoihin järviin. Uusia istutusjärviä ei ole enää tarpeen etsiä. Parhaat tiedot näistä järivistä on Metsähallituksen istutusrekisterissä.

Istutuksiin käytetään nykyisin pelkästään Ivalojoen pohjasiikaa. Vain yhden siikamuodon yhden kannan istuttaminen on ristiriidassa luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kanssa. Runsaille istutuksilla voidaan aiheuttaa alkuperäisten siikamuotojen taantuminen tai häviäminen, jolloin kalaston monimuotoisuus vähenee. Esim. Inarijärven pohjoisosien järvikutuinen pohjasiika, ns. karikutusiika, on vähentynyt.

Jokikutuisen siikamuodon istuttamisessa järviin on omat riskinsä. Kalastajat ovat havainneet, että monista istutusjärvistä siika katoaa saavuttaessaan sukukypsyyden. Syyksi epäillään siikojen vaeltamista järvistä laskuojia tai -puroja myöten kutualueita etsimään.

Arvokalakantojen ylläpito ja vahvistaminen kuuluu lain (1131/87) ja asetuksen (764/88) mukaan Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselle. Valtion vesiviljelyn toimintastrategiasa korostetaan kalakantojen monimuotoisuuden turvaamista. Inarissa tulee ottaa viljelyyn paikallinen suureksi kasvava, järvikutuinen siika, jotta siikaistutuksia saadaan nykyistä monipuolisemmiksi. Sopiva kanta on Inarijärven karikutusiika, jota voidaan käyttää sekä sivuvesien istutuksissa että Inarijärven velvoiteistutuksissa.

10.3. Järvitaimen

Kannat

Inarijärvässä on ennen säännöstelyä ollut kahdeksan taimenkantaa: Juutuaan, Ivalojokeen, Niipijokeen, Siuttajokeen, Surnujokeen, Kyyneljokeen ja Kirakkajokeen kudulle nousevat kannat ja Paatsjokeen kudulle laskeutuva kanta. Muddusjärvässä on katsottu olleen erillisen, Kaamas-, Pelto- ja Kiellajokia kutualueenaan käyttävän kannan. Nitsijärven alkuperäiset taimenet ovat lisääntyneet Koskaltiojoessa mutta kanta lienee hävinnyt. Luttojokeen nousee Nuorttijärvässä syönnöstävä taimen, mutta tämä kanta on RKTL:n tutkimusten mukaan pienentynyt huolestuttavasti viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Kymmenissä järvissä esim. Vätsärissä on omat taimenkantansa, jotka lisääntyvät järviin laskevissa puroissa. Eräissä järvissä taimenet todennäköisesti kutevat järvien soraikkopohjille. Järvitaimenkantoja on Inarissa kymmeniä, kun kannoiksi lasketaan kaikki luontaisesti lisääntyvät, toisistaan erillään olevat populaatiot.

Valtion kalanviljelylaitoksissa Inarissa on viljelyssä neljä taimenkantaa: Juutuan, Ivalojoen, Siuttajoen ja Kiellajoen kannat. Inarijärven ja sen sivuvesistöjen velvoitteiden hoidossa käytetään kolmea ensin mainittua kantaa. Kiellajoen taimenta istutetaan lähinnä Muddusjärveen ja sen läheisiin järviin sekä Kaamasjokeen ja sen sivujokiin.

Taimenia on Inarissa istutettu jo vuosikymmeniä. Eri kantojen käyttö eri alueilla on vakiintunut, eikä nykyistä käytäntöä ole syytä muuttaa sekakantojen välttämiseksi. Uusia kantoja ei otettane viljelyyn lähivuosina. Puhtaiden vaeltavien kantojen löytäminen olisikin todennäköisesti mahdotonta.

Kalastuksen säätely

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on sekä 1980-luvulla että viime vuosina kartoittanut taimenen poikastuotantoalueita ja selvittänyt poikasmääriä. Ivalo-, Juutuan-, Siutta-, Kyynel- ja Surnujoista löydettiin vuosina 2004 ja 2005 tehdyissä koekalastuksissa vain vähän taimenen poikasia, mikä viittaa siihen, että vain osa poikastuotantoalueiden potentiaalista on käytössä. Inarijärvässä syönnöstävien taimenkantojen luontaisen lisääntymisen ja mo-

nimuotoisuuden turvaamiseksi on välttämätöntä rajoittaa kalastusta niin järvessä lisääntymisjokien suualueilla kuin joissakin.

Eri taimenkannat nousevat jokiin eri aikoina. Juutuaan ja sitä kautta Menes-, Lemmen-, Vasko- ja mahdollisesti Kaamasjokeen taimen nousee elokuun alkupuolelta lähtien. Tämä tulee ottaa huomioon kalastusrajoituksen kestoja määrättäessä: rajoituksen järvessä joen suualueella tulee kestää koko taimenen nousu- ja lisääntymisajan. Juutuaan nousevat taimenet joutuvat kulkemaan kapean ja suppilomaisen Juutuanvuonon läpi. Koska kutuvaelluksella olevat taimenet uivat järvellä pintavesissä, ne on pintaverkoilla helppo kalastaa ah-tailta vesialueilta, kuten viime vuosina on Juutuanvuonolla kalastuksen valvonnan yhteydessä ja muutenkin havaittu. Rajoitusalueen tulee siksi ulottua niin kauas jokisuulta, että kaloille jää todellinen nousumahdollisuus.

Ivalojokeen taimen nousee alkukesällä, jolloin olosuhteet jokisuulla vaikeuttavat verkko-kalastusta. Siutta- ja Surnujokien suualueilla tulee selvittää, kuinka laajoja nousuaikaisten rauhoitusalueiden tulee olla kalan kulun turvaamiseksi.

Kalastusasetuksen 17 § mukaan järvitaimen on joessa rauhoitettu syys-, loka- ja marras-kuun ajan, kuitenkin niin, että sen pyynti vavalla ja uistelemalla on joessakin sallittu syys-kuun kymmenenä ensimmäisenä päivänä ja marraskuun 15. päivän jälkeen. Syyskuun alkupuolella taimenet ovat jo kaivaneet kutukuopat ja vallanneet kutureviirit. Kun tällainen reviiriään puolustava kala poistetaan, on taimenten nykyisillä nousumäärillä todennäköistä, että kutureviiri jää tyhjäksi. Nousevia taimenia on tällä hetkellä niin vähän, että yhdenkin kutuparin poistuma vaikuttaa poikasmääriin. On myös huomattava, että nykyään painote-taan suurimpien kalayksilöiden säästämisen tärkeyttä kun halutaan ylläpitää elinvoimaista kalakantaa. Taimenkantojen elvyttämisen niin vaatiessa tulee taimenten nousujoet rauhoit-taa myös vapakalastukselta jo ennen kalastusasetuksen määräämää 11.9.

Luttojokeen taimen nousee jo keväällä. Kanta on nykyisin niin vaarantunut, että verkkoka-lastusta joessa ja sen järvilaajentumisissa ei pitäisi sallia. Joen latvaosien poikastuotantoal-ueilla kaikenlaisen kalastuksen kieltä säästäisi arvokkaita villoja taimenen poikasia. Lutto-joen taimenkannan elvyttämisen tärkein edellytys on Suomen ja Venäjän yhteisen, koko Tuulomajoen vesistöä koskevan kalastussopimuksen ja -säännön aikaansaaminen. Kalas-tusalue edistää tämän tavoitteen saavuttamista.

Järvialueille on vaikea määrätä taimenen suojelemiseksi verkkojen solmuvälirajoituksia, koska se vaikeuttaisi muiden kalalajien hyödyntämistä. Poikkeuksen muodostaa pintaverk-ko-kalastus, joka kohdistuu selkeästi nimenomaan taimeneen. Pintaverkkojen alimmaksi sallituksi solmuväliksi koko kalastusalueella sopii 65 mm. Lisäksi järvissä, joissa kalastus kohdistuu vain reeskaan tai muikkuun ja petokaloihin, voidaan harkita sallituksi verkkojen solmuväleiksi alle 25 mm ja yli 54 mm. Tällöin on kuitenkin varmistettava, että solmuväli-rajotus ei estä esim. pikkusiikakannan hyödyntämistä.

Kalastusasetuksen mukainen järvitaimenen alamitta on 40 cm. Koska elävän purotaimenen ja järvitaimenen poikasen erottaminen toisistaan on mahdotonta, tulee vaeltavien taimen-kantojen suojelemiseksi määrätä kaikkien taimenmuotojen alimitaksi 40 cm niissä vesissä, joihin vaeltavilla taimenilla tai niiden poikasilla on mahdollisuus nousta. Ongelma alomit-taisten järvitaimenen poikasten kalastamisesta tammukoina tulee muuten lähivuosina kas-vamaan, jos Inarijärven velvoitteen taimenistutuksia tehdään nykyistä enemmän jokialueil-le ja kun luonnossa syntyneiden taimenten määrä kasvaa kantojen elpyessä.

Istutukset

Taimenen 0-3-v. poikasilla tehtävillä joki- ja jokisuuistutuksilla pyritään joen oman taimenkannan vahvistamiseen. Jokeen istutetut poikaset leimautuvat istutuspaikkaansa ja, jos säilyvät hengissä, palaavat sinne kutemaan. Lohikaloilla on havaittu leimautumisen tapahtuvan smolttivaelluksen aikana. Esimerkiksi jokisuulle smolttina istutetuilla lohilla kotuituminen jokeen on yhtä hyvä kuin jokialueille istutetuilla smolteilla. Jotta eri taimenkantojen sekoittuminen vältetään, on erittäin huolellisesti harkittava mistä kannasta peräisin olevia istukkaita mihinkin istutetaan. Kiellajoen taimenta ei käytetä velvoiteistutuksiin, mutta sen pitäminen viljelyssä on tärkeää Muddusjärven yläpuolisten vesien hoidon kannalta.

Joki-istutuksissa on erittäin tärkeää kartoittaa sopivat istutusalueet ennen kuin poikasia ryhdytään kuljettamaan jokivarteen. Summittaisissa istutuksissa on suuri vaara, että poikaset eivät löydä sopivia suojapaikkoja ja joutuvat petojen suihin. Myös poikasten ravinnon-saannin kannalta sopiva virtaus, syvyys ja pohjan raekoko ovat oleellisen tärkeitä. Alueille, joissa on merkittävästi luontaista lisääntymistä ei pidä istuttaa poikasia.

Järvi-istutuksissa on tavoitteena saada järveen kalastettavan kokoisia taimenia. Taimenten ei välttämättä edes oleteta hakeutuvan kutemaan sukukypsyyden saavutettuaan. Tällaisten istutusten haittapuolena ovat järvellä harhailevat kutukypsät 'mustat' taimenet, jotka eivät osaa nousta mihinkään jokeen. Istukkaat ovat yleensä 2-4-vuotiaita.

Taimenen järvi-istutuksissa tärkein istukkaiden menestymiseen vaikuttava tekijä on istutusjärven kalaston tila. Jotta istukkaat kasvaisivat pyyntikokoon ja niiden luonnollinen kuolevuus ei nousisi liian suureksi, tulee järvessä olla pientä ravintokalaa, reeskaa tai muikkua. Suuretkaan istutukset eivät tuota tulosta, mikäli istukkailla ei ole syötävää. Tästä on hyvä esimerkki Inarijärvi, jossa taimensaalis laski 1990-luvun alkuvuosina istutuksista huolimatta, kun muikkukanta romahti ja reeskakanta oli heikko. Hyvät muikkusaaliit eivät aina tarkoita sitä, että järvi on otollinen taimenen istutusvesi: jos muikkukanta koostuu yli 10 g painavista kaloista, eivät 2-3-vuotiaat istukkaat pysty syömään niitä.

Niin kauan kuin taimenten luontainen lisääntyminen on heikkoa ja villedä poikasia on poikastuotantoalueilla vähän, tulee istutusten painopisteen olla sopivilla joki- ja jokisuualueilla. Järvi-istutuksiakin kuitenkin tarvitaan suurilla järvillä, joissa taimen kasvaa hyvin ja sitä kalastetaan voimakkaasti. Mikäli taimenta ryhdytään istuttamaan uusiin vesiin, tulee kantakysymykset selvittää tarkoin ennen istutuksia. Istutusten suunnittelussa tulee ottaa huomioon RKTL:n laajasta taimenen merkintäohjelmasta vuodesta 2006 lähtien saatavat tulokset.

10.4. Rautu

Kannat

Suomessa on perinteisesti jaoteltu raudut isonieriöihin, pikkunieriöihin ja merirautuun. Tunturijärvien raudun on katsottu kuuluvan pikkunieriöihin. Jo 1970-luvulla Ruotsissa kritisoitiin tätä jakoa. Nykyään tiedetäänkin runsaasti tapauksia, joissa erittäin hidaskasvuisten ja pienikokoisten rautujen kasvu on saatu nopeutumaan joko kantaa harventamalla tai siirtämällä rautuja parempiin olosuhteisiin. Pikkunieriät ovat siis muuttuneet isonieriöiksi; kasvunopeus ei näin ollen ole geneettisesti säädeltyä.

Rautukantojen hoidon lähtökohtana on pidettävä sitä, että jokaisessa rautujärvessä on oma, erillinen kantansa, jota ei saa sekoittaa muista kannoista peräisin olevilla istukkailla. Ennen kuin esim. siikaistutusten takia hävinneeksi luultua kantaa ryhdytään korvaamaan viljellyillä kaloilla tai toisesta kannasta peräisin olevilla siirtoistukkailla, on tarkasti selvítettävä, että kanta todellakin on loppunut eikä istutukselle ole vaihtoehtoja.

Pahimpia rautukantoja uhkaavia tekijöitä ovat liian voimakas verkkokalastus, siikaistutukset ja vesien happamoituminen. Siikaistutukset rautuvesiin on lopetettu, mutta liiallinen verkkokalastus sekä Vätsärissä happamoituminen uhkaavat edelleen rautukantoja.

Kalastuksen säätely

Verkkokalastus tulee kieltää pienissä järvissä, joihin yritetään kotiuttaa uusi rautukanta siikaistutusten tai ylikalastuksen takia hävinneen kannan tilalle. Inarijärveä lukuun ottamatta raudun tulee olla pääsääntöisesti virkistyskalastuksen kohde.

Istutus

Inarin kalanviljelylaitoksissa on viljelyssä Inarijärven kantaa olevia pohja- ja paltsarautua. Istutuksissa tulee käyttää pohjarautua. Istutusten tulee olla tarkoin harkittuja: tärkein rautukantojen hoitomuoto on kalastuksen säätely.

Sivuvesiin istutuksia voidaan tehdä paitsi laitoskaloilla, myös luonnonvesistä pyydetävillä siirtoistukkailla. Istukkaiden kalastus on samalla ylitieheän rautukannan hoitoa, kuten Tuulijärvellä on havaittu. Istukkaiden tulee olla mahdollisimman läheltä istutusjärveä, ja ehdottomasti samalta vesistöalueelta.

Istutuksilla on kolme tavoitetta:

1. palauttaa järveen ylikalastuksen tai muiden lajien istuttamisen takia hävinnyt rautu
2. suojella alkuperäisiä, sekoittumattomia rautukantoja, joita vielä on usein kaukaisissa järvissä
3. vähentää alkuperäisten rautuvesien kalastuspainetta ja samalla luoda uusia, helposti saavutettavia rautukohteita.

Kun istutuksen tavoitteena on palauttaa rautu järveen, josta se on istutusten tai kalastuksen takia hävinnyt, ei järven sijainnilla ole merkitystä. Sen sijaan kun halutaan siirtää kalastuspainetta pois alkuperäisiltä rautujärviltä ja muutenkin luoda uusia virkistyskalastusmahdollisuuksia, on istutusjärven oltava kohtalaisen helposti saavutettava.

10.5. Harjus

Kannat

Harjus on Inarissa yleinen. Sitä esiintyy sekä järvissä että virtaavissa vesissä. Inarijärvessä on sekä järvikutuista että jokiin kudulle nousevaa harjusta.

Kalastuksen säätely

Kalakantojen hoidon perussääntö on, että kalojen pitää ehtiä kutea ainakin kerran ennen kuin ne tulevat kalastuksen kohteeksi. Inarijärvellä harjuksen pituus ensimmäisellä kudulla on 27-31 cm. Näätämöjoella vastaava pituus on 32-38 cm. Harjuksen kalastusasetuksessa säädetty alamitta on 30 cm. Jokialueilla harjuksen alamitan nostaminen 35-40 cm:iin turvaisi kalojen luontaisen lisääntymisen nykyistä alamittaa paremmin. Eräillä joilla, kuten

Näätämöllä ja Juutualla harjukseen kohdistuu jo merkittävä kalastuspaine, mikä kasvattaa lisääntymisen turvaamisen tarvetta.

Istutus

Istutuksia tarvitaan lähinnä virkistyskalastusvesiksi tarkoitettuihin järviin. Istutukset voidaan tehdä esim. vastakuoriutuneilla poikasilla, jolloin mäti on hankittava mahdollisimman läheltä istutuskohdetta.

10.6. Muikku

Kannat

Muikkua esiintyy luontaisesti Tuulomajoen vesistöön kuuluvissa Katta- ja Hirvasjärvissä. Paatsjoen vesistössä muikkua on Inari-, Ala-, Ukon-, Raha- ja Nitsijärvissä. Ala- ja Inarijärven muikut ovat peräisin 1950- ja 1960-luvuilla tehdyistä istutuksista. Rahajärveen muikku siirrettiin Inarijärvestä 1980-luvun lopulla. Ukon- ja Nitsijärviin muikku on levinnyt Inarijärvestä.

Inarijärven muikkukanta oli erittäin vahva 1980-luvun jälkipuoliskolla. Sen jälkeen kanta romahti muutamassa vuodessa. Romahduksen syynä pidettiin yleisesti troolikalastusta. Tutkijoiden tämän hetkisen käsityksen mukaan kyse oli kuitenkin luontaisesta kannanvaihtelusta. RKTL:n erikoistutkija Teuvo Niva kirjoitti vuonna 2004:

”Inarijärven muikkukannan ikärakenteen perusteella näyttää selvältä, että kalastuksella ei ole ollut mitään vaikutusta Inarijärven muikkukatoon: muikun ikärakenne on pysynyt samana kalastuksesta huolimatta ja kutukanta on ollut jatkuvasti huomattavasti suurempi kuin tarvitaan kannan elpymiseen. On myöskin epätodennäköistä, että petokalat olisivat juurikaan säädelleet Inarijärven muikkukantaa koska muikkubuumi syntyi samaan aikaan kuin istutukset olivat suurimmillaan, eikä istutusten väheneminen 1990-luvulla ole nostanut muikkukantaa. Inarijärveen on jääkauden jälkeen kehittynyt siikamuoto (reeska), jonka kaikki tärkeät elinkierto- ja elinpiirteet ovat samat kuin tulokaslaji muikulla. Muikun ja reeskan kilpailu saattaa olla avain Inarijärven muikun kannanvaihtelujen ymmärtämiseen.

Troolauus ei tuhonnut Inarijärven muikkukantaa, vaan se on johtunut luontaisesta kannanvaihtelusta. Perustelut troolauksen kieltämiselle sen perusteella, että se olisi tuhonnut muikkukannan Inarijärvestä, eivät siis perustu tosiasioihin.”

Viime vuosina muikkukanta on alkanut elpyä. Vuonna 2004 Inarijärven muikkusaalis oli yli 10 tonnia ensimmäisen kerran vuoden 1995 jälkeen.

Kalastuksen säätely

Muikkua kalastetaan verkoilla, Inarijärvellä lisäksi talvinuotilla. Troolikalastus on nykyisin vähäistä: vain yksi troolipari kalastaa ajoittain. Muikkukannan vaihtelut riippuvat pääasiassa muista kuin kalastukseen liittyvistä tekijöistä, joten muikun kalastusta ei tarvitse erikseen säädellä. Kannan koko itsessään säätelee kalastusta: esim. troolikalastuksen kulut ovat niin suuret, ettei sitä heikkojen kantojen aikana kannata harjoittaa.

Istutus

Muikkua ei ole tarpeen istuttaa kantojen vahvistamiseksi tai lajin kotiuttamiseksi uusiin vesiin.

10.7. Lohi

Kannat

Inarin kalastusalueella esiintyy nykyisin kahta mereen vaeltavaa lohikantaa, Tenon ja Näättämojoen lohet. Ennen Ylä-Tuuloman voimalan rakentamista lohi nousi myös Luttojokeen. Inarijärveen ja Ivalojokeen on aikaisemmin istutettu Vuoksen vesistön kantaa olevaa järvilohia, mutta nämä istutukset on lopetettu.

Kalastuksen säätely

Inari- ja Skietsamjoissa niiltä osin kuin ne ovat rajajokina ja Näättämojoen vesistöissä Opukasjärvelle saakka lohen kalastuksesta säädellään Suomen ja Norjan valtioiden välisissä kalastussopimuksissa ja –säännöissä. Näättämojoen vesistöalueella lohen tiedetään nousevan Vaijokeen saakka ja Silisjoessa Keskimmäiseen Silislompoloon asti. Opukasjärvestä ylöspäin on lohen lisääntymisen turvaamiseksi tarpeellista kieltää muu kuin vavalla ja vieheellä tapahtuva kalastus jokialueilla.

Istutus

Inarin kalastusalueelle tarvitaan lohi-istutuksia Luttojokeen ja sen sivujokiin siinä tapauksessa, että lohita ryhdytään palauttamaan Tuulomajoen vesistöön.

10.8. Ahven

Kannat

Ahvanta esiintyy koko kalastusalueella ylimpiä tunturivesiä lukuun ottamatta. Menneinä vuosikymmeninä pienissä järvissä on vähäisen kalastuksen ansiosta ollut suurikokoista ahventa. Näitä järviä löytyy erämaista vieläkin, mutta ahvenen kohdistuva kalastuspaine on viime vuosina kasvanut varsinkin lisääntyneen pilkkimisen takia. Nykyisin kookas ahven on arvostettu ruokakala myös Inarissa, ja moottorikelkalla on helppo päästä pilkkiviesille. Ulkopaikkakuntalaisten pilkkijöiden määrää on lisännyt se, ettei järvillä pilkkimiseen tarvita lupia.

Pienten järvien kalataloudellista arvoa pyrittiin varsinkin 1980-luvulla nostamaan istuttamalla siikaa satoihin pieniin järviin. Ajan mittaan osoittautui, että ahvenkannat kärsivät kilpailusta siian kanssa. Tilanne johti siihen, että hyvistä pilkkijärvistä alkaa olla pulaa.

Kalastuksen säätely

Ahvenen kalastusta ei ole tarpeen rajoittaa.

Istutukset

Ahvenkantojen hoito ei edellytä istutuksia. Sen sijaan siikaa ei pidä istuttaa järviin, joissa on tai on ollut hyvä ahvenkanta. Kokemusten mukaan ahvenkanta yleensä toipuu, kun siian istuttaminen lopetetaan. Järviin, joihin siian istuttaminen lopetetaan, ei pidä määrätä verkkojen solmuvälirajoituksia.

10.9. Hauki

Hauki on vanhastaan ollut erittäin tärkeä kala Inarissa. Vähärasvaisena sitä on ollut helppo kuivata niin ruokatalouden perustaksi kuin veroparseeliksikin. Viime vuosikymmeninä

haukea ei ole arvostettu, mutta nykyisin sen arvo on nousemassa varsinkin ammattikalastuksessa. Haukifile menee hyvin kaupaksi ja siitä saa kohtuullisen hinnan.

Hauki on edelleenkin yleinen. Sen kalastusta ei ole tarpeen säädellä, mutta myöskään haukien vähentämiseen tähtäävään hoitokalastukseen ei ole syytä ryhtyä millään vesialueilla. Hauki on nykyisin yleisesti arvostettu urheilukala ja lisää näin Inarin vesien vetovoimaisuutta.

11. Kalastussääntö

Kalastusalueen tärkein työkalu edellä esitettyjen kalavesien ja –kantojen käytön ja hoidon tavoitteiden saavuttamiseksi on kalastuslain 37 § 2 mom:iin perustuva kalastussääntö, jossa annetaan yksityiskohtaisia määräyksiä sallituista pyydyksistä ja niiden käytöstä, kalastuksen ajallisesta ja alueellisesta rajoittamisesta ja saaliskalojen alimmista sallituista mитоista. Kalastussääntö annetaan vähintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Nykyinen sääntö on voimassa vuoden 2007 loppuun.

Säännössä annettujen määräysten tulee perustua kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmassa esitettyihin tavoitteisiin sekä tietoon kalakantojen tilasta. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksella on Inarijärven säännöstelyn kalatalousvelvoitteeseen perustuvaa laajaa ja jatkuvaa kalataloustutkimusta Paatsjoen vesistöalueella. Lisäksi RKTL seuraa Teno- ja Näätämojoen vesistöjen mereisiä vaelluskalakantoja ja on useissa hankkeissa selvittänyt Tuulomajoen vesistön kalaston tilaa. Kalastusalue pitää välttämättömänä, että tutkimuslaitokselta saadaan tarvittaessa tietoa vaihtoehtoisista kalastuksen säätelyn ja muun kalavesien hoidon toimintamalleista ja niiden vaikutuksista.

12. Kalastuksen valvonta

Kalastuslain ja –asetuksen sekä kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman ja kalastussäännön tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kalastuksen valvontaa. Valvonnan tulee olla ohjaavaa ja opastavaa. Valvontaa virkavastuulla suorittavien on kuitenkin muistettava, että kalastuslainsäädäntöä ja kalastusalueen kalastussääntöä vastaan tehdyt rikokset ja rikkomukset ovat virallisen syytteen alaisia.

Kalastusta Inarin kalastusalueella valvovat kalastusalueen, Metsähallituksen, Lapin TE-keskuksen, poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin virkamiehet. Inarijärven yleisvesialueella valvonnasta vastaa kalastusalue.

Kalastusalueelle valvonnasta koituvat kustannukset ovat suuret, mutta myös siitä pitkällä aikavälillä kalavesien hoidossa saatava hyöty on suurta. Kalastusalue pyrkii edelleen tehostamaan varainhankintaansa, jotta valvonta pystytään säilyttämään tehokkaana.

13. Kalastusalueen toiminnan rahoitus

Kalastusalueen lakisääteiset tehtävät ovat luonteeltaan julkisoikeudellisia. Kalastusalue voi lisäksi hoitaa myös vesialueen omistajille kuuluvia tehtäviä. Toiminnan rahoitus perustuu kalastuslakiin, jonka mukaan käytettävissä on neljä rahoituslähdettä:

1. kalastuksenhoitomaksut (91 §)
2. toimeksiannot (64 §)
3. oma varainhankinta (84 §)
4. harkinnanvarainen toimintaraha (91 §).

Perusrahoituksen muodostaa kalastuksenhoitomaksuista vuosittain kalastusalueille jaettava osa. Jaon tekee TE-keskus maa- ja metsätalousministeriön määrittämien perusteiden mukaisesti.

Toimeksiannot ovat vesialueiden omistajien kalastusalueelle antamia tehtäviä, kuten kalastuslupien myyntiä tai kalastuksen valvontaa. Kalastusalue voi periä tehtävien hoidosta korvauksen.

Oma varainhankinta liittyy koko kalastusalueen kalaveden hoitoon ja kalastuksen järjestämiseen liittyviin tehtäviin. Tämä edellyttää omaisuuden hankintaa, sillä esim. kalastuksen valvonta edellyttää hyvää, liikuteltavaa valvontakalustoa ammattitaitoisten valvojen lisäksi.

Harkinnanvaraisia toimintarahoja haetaan TE-keskuksen kalatalousyksiköltä.

14. Seuranta

Kalastuksen säätelyn ja istutusten vaikutusten tutkiminen ja seuranta on kallista, eikä kalastusalueella ole siihen resursseja. Inarissa tilanne kalakantojen tutkimuksen kannalta on kuitenkin hyvä, sillä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos seuraa kalastusta ja kalakantoja osana Inarijärven säännöstelyn kalatalousvelvoitetta. Kalastusalue tekee yhteistyötä RKTL:n kanssa ja tarvittaessa esittää tutkimuslaitokselle kalavesiin liittyviä tutkimusaiheita. Yhteistyötä kalakantojen seurannassa tehdään Metsähallituksen ja Lapin ympäristökeskuksen kanssa.

Kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelma tulisi päivittää 5-10 vuoden välein. Suunnitelmaan ja kalastussääntöön tehtävien muutosten tulee perustua tietoon kalakantojen ja kalastuksen tilasta.

15. Kirjallisuus

- Ahonen, M. 1993. Vastakuoriutuneiden taimenten istutustulokset Ylä-Menesjoella vuosina 1989-1991. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kalatutkimuksia - Fiskundersökningar 61: 1-30.
- Ahonen, M., Feodoroff, M. & Raineva, T. 2001. Näätämön koltta-alueen järvien käyttö- ja hoitosuosituksset. Moniste. Inarin kunta.
- Ahonen, M., Fofonoff, P. & Seppänen, M. 1996. Eräiden Sevetin alueen potentiaalisten matkailukalastusjärvien käyttö- ja hoitosuunnitelmat. Moniste, Inari. 15 s + liitteet.
- Ahonen, M., Fofonoff, P. & Seppänen, M. 1998. Eräiden Nellimin järvien käyttö- ja hoitosuunnitelmat. Moniste, Inari. 23 s + liitteet.
- Ahonen, M., Huhtamella, J. & Seppänen, M. 1998. Nieriän siirtoistutukset Ylä-Lapissa. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A no 91. 53 s.
- Ahonen, M., Salonen, E., Mutenia, A. & Salojärvi, K. 1996. Inarijärven pohjasiaan kuononmerkkintöjen tulokset vuosina 1987-1992. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kalatutkimuksia - Fiskundersökningar 113: 43-59.
- Ahonen, M. & Seppänen, M. 2000. Ylä-Lapin kalaistutusstrategia. Moniste. Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue.
- Birkeland, C. & Dayton, P. K. 2006. The importance in fishery management of leaving the big ones. *New Scientist*.
- Filipsson, O. & Svärdsen, G. 1976. Principer för fiskevården i rödingsjöar. Inf. f. Sötvattenslab. Drottningholm 2. 79 s.
- Grotnes, P. & Klemetsen, A. 1989. Et storstilt økologisk eksperiment. *Ottar* 176: 42-50.
- Hindar, K., Ryman, N. & Utter, F. 1991. Genetic effects of cultured fish on natural fish population. *Can. J. Fish. Aquat. Sci.* 48: 945-957.
- Järvi, T. H. 1928. Über die Arten und Formen der Coregonen s.str. in Finnland. *Acta Zool. Fennica* 5: 1-59.
- Kallio-Nyberg, I. & Koljonen, M.-L. 1991. Kalakantarekisteri: lohi, taimen ja nieriä. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kalatutkimuksia 26: 15-115.
- Lehtonen, H. 1997. Tarvitaanko kalaveden hoitoistutuksia. *Suomen Kalastuslehti* 104(5):8-11.
- Länsman, M., Stolt, E. & Seppänen, M. 2005. Näätämöjoen lohenkalastus ja retkeilypalvelut. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kala- ja riistaraportteja nro 341.

- Maitland, P.S. 1995. World status and conservation of the Arctic char *Salvelinus alpinus* (L.). *Nordic Journal of Freshwater Research* 71: 113-127.
- Marttunen, M., Hellsten, S., Puro, A., Huttula, E., Nenonen, M.-L., Järvinen, E., Salonen, E., Palomäki, R., Huru, H. & Bergman, T. 1997. Inarijärven tila, käyttö ja niihin vaikuttavat tekijät. *Suomen ympäristö nro 58*. 197 s.
- Mäki-Petäys, A. 1999. Habitat requirements of juvenile salmonids. Toward ecologically-based fisheries management in boreal streams. *Acta Universitatis Ouluensis A* 322: 1-29. (Väitöskirja.)
- Niva, T. 1999 a. Lohikalojen kotiutuminen ja leimautuminen. Käsikirjoitus (kirjallisuuskatsaus), Oulu. 12 s.
- Niva, T. 1999 b. Ecology of stocked brown trout in boreal lakes. *Biol. Res. Rep. Univ. Jyväskylä* 75: 1- 26. (Väitöskirja.)
- Niva, T. 2004. Miksi muikku katosi Inarijärvestä? Käsikirjoitus.
- Palomäki, R. 1981. Inarijärven siikamuodot ja niiden ravinnonvalinta. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, biologian laitos. 101 s.
- Puro, A. & Maunuvaara, V. 1997. Paatsjoen vesistöalueen käyttömuodot ja niiden kehittäminen. *Alueelliset ympäristöjulkaisut* 24. Lapin ympäristökeskus. 134 s.
- Ryman, N. 1996. Genetisk mångfald drabbas vid odling och utplantering. *Fiskevård* 3: 26-28.
- Salminen, M. & Böhling, P. (toim.) 2002. Kalavedet kuntoon. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.
- Salojärvi, K. 1992. The role of compensatory processes in determining the yield from whitefish (*Coregonus lavaretus* L. s.l.) stockings in inland waters in Northern Finland. *Finn. Fish. Res.* 13: 1-30.
- Salonen, E., Niva, T., Maunu, A., Pukkila, H. & Savikko, A. 2005. Säännöstellyn Inarijärven ja sen sivuvesistöjen kalataloudellinen velvoitetarkkailu. Toimintakertomus 2004. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kala- ja riistaraportteja nro 370.
- Sarjamo, H., Jääskö, O. & Ahvonen, A. 1989. Inarin kunnan vesien kalakantojen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Monistettuja julkaisuja nro 96. 187 s.
- Schmidt, K. 2003. The big catch. *New Scientist* 22.3. 2003, ss. 44-47.
- Seppovaara, O. 1969. Nieriä (*Salvelinus alpinus* L.) ja sen kalataloudellinen merkitys Suomessa. *Suomen Kalatalous* 37. 75 s.
- Seppänen, M. 2002. Utsjoen kalastusalue. Käyttö- ja hoitosuunnitelma. Moniste.

Suomen ympäristökeskus. Verkkosivut *www.ymparisto.fi*.

Toivonen, J. 1960. Inarin ja sen lähijärvien kääpiösiioista. Maataloushallituksen kalataloudellinen tutkimustoimisto. Monistettuja julkaisuja 12: 1-45.

Toivonen, J. 1966. Lausunto vedensäännöstelyn vaikutuksesta Inarinjärven kalakantoihin ja kalastukseen. Moniste. Maataloushallituksen kalataloudellinen tutkimustoimisto, Helsinki. 73 s.

Tuunainen, O., Kyrö, J., Jomppanen, H. & Guttorm, J. 1979. Lausunto Inarijärven sivuvesistöjen kalataloudellisista muutoksista ja säännöstelyn osuudesta niihin. Lapin vesipiirin vesitoimisto, Rovaniemi. Moniste, 59 s.